

Laczkó (sz. Kis) Réka

**A SZERZŐI JOG MEGSÉRTÉSÉBŐL FAKADÓ KÁROKRA ALKALMAZANDÓ JOG A RÓMA II
RENDELET ALAPJÁN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A DIGITÁLIS VILÁG KIHÍVÁSAIRA**

A doktori értekezés tézisei

Témavezető: Dr. Király Miklós

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Állam és Jogtudományi Doktori Iskola
Budapest, 2021

1. A kutatás háttere és a dolgozat célkitűzései

A szellemi tulajdonjog és a nemzetközi magánjog találkozása az utóbbi harminc évben egyre jobban foglalkoztatta a szakirodalmat. A különböző szellemi tulajdonjogok közül leginkább az egyszerre territoriális és univerzális szerzői jog elterjedt nemzetközi és digitális használata okoz fejtörést a jogtudósoknak, jogalkotóknak és jogalkalmazóknak. A jogalkotási és jogalkalmazási kihívások fő forrását az automatikus oltalomnak örvendő, de ugyanakkor territoriális jelleggel rendelkező szerzői jog és kapcsolódó jogok internetes tevékenységek keretében történő megsértése jelenti, illetve, hogy a világháló ubikvitásának köszönhetően, az interneten folytatott jogsértő magatartás és annak következményei egyszerre mindenütt jelen lehetnek.

A Róma II rendelet 8. cikke különös kollíziós szabályok alkalmazását írja elő a szellemi tulajdonjogok megsértéséből származó károkból származó szerződésen kívüli jogviszonyok tekintetében. A 8. cikk (1) bekezdésébe foglalt kollíziós szabály a nemzeti oltalommal védett szellemi tulajdonjogok megsértéséből származó jogviszonyokra alkalmazandó jog meghatározását a hagyományosan elfogadott *lex loci protectionis* kapcsoló elv segítségével valósítja meg. Azaz, a szellemi tulajdonjog megsértéséből eredő, szerződésen kívüli kötelmi viszonyra az illetékes nemzeti bíróságnak annak az országnak a jogát kell alkalmaznia, amelyre az oltalmat igényelték. Következésképpen, a szétterjedő deliktumok esetén, a teljes kár megtérítéséhez a kollíziós szabály megköveteli az eljáró bíróságtól, hogy az összes érintett állam jogát egyszerre alkalmazza. Ez a gyakorlatban akár 180-200 különböző jogot is jelenthet. Továbbá, a rendelet 8. cikk (3) bekezdése teljes mértékben elutasítja a felek jogválasztási szabadságának a lehetőségét a szellemi tulajdonjogi jogviszonyok tekintetében.

A 8. cikkbe foglalt kollíziós szabályok nem tesznek különbséget a szellemi tulajdonjog különböző fajtái között, egyetlenegy kollíziós szabályrendszer hatálya alá vonva a szerzői jogot, ipari tulajdonjogokat, valamint a különböző *sui generis* jogokat is. Mindazonáltal, a különböző szellemi tulajdonjogok közötti különbségek, jogi természetüket, létrehozásukat, rendeltetésüket, nemzetközi és uniós szintű harmonizáltságukat illetően nem elhanyagolhatók. A szerzői jog és a legtöbb szellemi tulajdonjog közötti alapvető különbség a szerzői jog fokozottabb kulturális szerepéből, valamint az automatikus oltalomból fakad. Ezek

a különbségek szükségessé teszik a szerzői jog különálló, a sajátos jellemzőit figyelembe vevő tanulmányozását. A minél alaposabb kutatás megvalósítása érdekében ezért a dolgozat a szellemi tulajdonjogok széles skálájáról csupán a tág értelemben vett szerzői jog, azaz a szerzői jog és kapcsolódó jogok megsértése miatti kártérítési igény témájával foglalkozik. Ugyanakkor, mivel az Európai Unió szintjén egyelőre nem létezik egységes uniós oltalommal védett szerzői jog, az értekezés szempontjából a 8. cikk (2) bekezdése által szabályozott, az egységes uniós oltalommal védett szellemi tulajdonjogra¹ vonatkozó kollíziós szabállyal csak érintőlegesen foglalkozik.

A dolgozat három fő célkitűzése a Róma II rendelet 8. cikkének a részletes tanulmányozása a szerzői jog és kapcsolódó jogok vonatkozásában, az internethasználat elterjedéséből származó kihívások feltérképezése, valamint az alternatív megoldások felkutatása és esetleges *de lege ferenda* javaslatok megfogalmazása. A dolgozat végső célja egy dogmatikailag és rendszertanilag helyes képet alkotni a Róma II rendelet 8. cikkében szabályozott kollíziós normáról, majd ugyanolyan helyes és a gyakorlatban is hasznosítható következtetéseket levonni.

2. A kutatás módszerei és a dolgozat szerkezete

A fenti célkitűzések elérése érdekében a dolgozatot megalapozó kutatás a releváns nemzetközi, uniós és nemzeti jogforrások, az Európai Unió Bírósága és egyes nemzeti bíróságok vonatkozó ítélezési gyakorlatának, valamint a szakirodalom feldolgozásán alapszik. A kutatás kitér ugyanakkor a különböző kutatócsoportok által kidolgozott *soft law* javaslatok összehasonlító elemzésére is.

A téma jellegéből és a szerzői jog természetéből adódóan a dolgozat különös hangsúlyt fektet az összehasonlító és történeti elemzésre. Továbbá, a szerzői jog területi jellegének köszönhetően, amely - szigorú értelmezés esetén - megakadályozza, vagy legalábbis lelassítja a szerzői jog nemzetközi magánjogának a fejlődését, a kutatás során megkerülhetetlen volt a

¹ Az egységes közösségi oltalommal védett szellemi tulajdonjog kategóriájába tartozik jelenleg az európai uniós védjegy (ld. az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/1001 rendelete), a közösségi növényfajta-oltalom (ld. a Tanács 2100/94/EK rendelete) és a közösségi formatervezési minta (Ld. a Tanács 6/2002/EK rendelete).

szerzői jog anyagi jogának a részletesebb kutatása és alapos megértése, elsősorban a területi jelleg jogi természete minősítése szempontjából.

Szerkezeti szempontból a dolgozat három nagy részre oszlik. Ezeknek a 2-5. fejezet ad otthont. A különböző részek a Róma II rendeletben szabályozott *lex loci protectionis* elv jelenét, múltját és jövőjét tanulmányozzák.

A dolgozat második fejezete a Róma II rendelet 8. cikkét elemzi, vagy másképpen, az elv jelenét kutatja. A kollíziós szabály alapos megértése megkívánja a Róma II rendelet elfogadási körülményeinek a történeti áttekintését is, valamint a Róma II. rendelet főbb jellemzőinek és rendelkezéseinek a vázlatos bemutatását. Ezt követően a fejezet röviden bemutatja az alkalmazandó jog meghatározására vonatkozó általános szabályokat, azaz a 4. cikkben foglalt általános szabály és a rendelet IV. fejezetében szabályozott jogválasztási szabadságra vonatkozó rendelkezések alkalmazási feltételeit.

Továbbá, a második fejezet rátér a szerzői jogi jogviszonyokra alkalmazandó jog meghatározását szolgáló kollíziós szabály alaposabb elemzésére. Az elemzés elsősorban a Bizottságnak a különös szabály szükségességét alátámasztó indoklását és az indoklás megalapozottságát veszi górcső alá, majd összefoglalja a szerzői jog azon tulajdonságait, amelyek nemzetközi magánjogi perspektívából nézve egyedivé teszik a jogágot, és befolyásolják a megfelelő kollíziós szabály kidolgozását. Ezek a tulajdonságok, amelyek a kutatás folyamatát és a dolgozat szerkezetét is meghatározóan befolyásolták, összefoglalva az alábbiak:

- A szellemi alkotások oltalmának - beleértve tehát a szerzői jogot és kapcsolódó jogokat is - egyik alappilére a territorialitás elve. A szigorú territorialitás azt feltételezi, hogy egy állam szellemi tulajdonjogi szabályozása csak az adott állam területén alkalmazandó, valamint a nemzeti oltalom csak azokra a károkozó cselekményekre terjed ki, amelyek az illető állam területén valósulnak meg, és nem terjed ki az adott állam területén kívüli cselekményekre. Ennélfogva, egy és ugyanaz a szellemi alkotás egyszerre több, egymástól független nemzeti jog oltalma alá esik, amelyek különböző oltalmi szintet, érvényesítési

mechanizmust határozhatnak meg. Ezt a szakirodalom a mozaik- vagy *patchwork*-szerű oltalom elnevezéssel illette.

- A szellemi tulajdonjogi oltalom tárgyát az immateriális javak képezik. A nemzetközi magánjog célkitűzése a potenciális vitákhoz szorosan kapcsolódó bíróságok és jogrendszerek felkutatása.² Hagyományosan a tulajdonjog területén a kollíziós jog ezt a célkitűzést a fizikai kapcsoló tényezők alkalmazásával teljesíti, pontosabban a *lex rei sitae*-re utaló kapcsolószabállyal. Ehhez hasonló kapcsolószabály viszont alkalmatlan lenne a szellemi tulajdonjog esetén, hiszen az oltalma tárgyát képező szellemi termék önmagában sem tárgyhöz, sem meghatározott helyhez nem kötött, ezért elvileg a tér bármely pontján és egyszerre több helyen, több személy által is felhasználható.³
- A szellemi tulajdonjog harmadik fontos jellemzője az egymással versengő magán- és közérdekű célkitűzések párhuzamos megvalósításának és egyensúlyba helyezésének az igénye. A szellemi tulajdonjog egyik alapvető célja az igazságos egyensúly megteremtése a jogosultak kizárólagos joga és a nyilvános hozzáférés igénye között.⁴ Másrészt pedig a szellemi tulajdonjogi szabályozásokat az államok a kereskedelem és a vállalkozás ösztönzését, vagy esetleges gátlását szabályozó gazdaságpolitikai eszközökként is felhasználják.⁵
- A szerzői jog és kapcsolódó jogok oltalma a világ legtöbb államában⁶ automatikusan, mindenféle alakszerűségi feltétel teljesítése nélkül, csupán a törvény ereje által jön létre, a mű létrejötté pillanatában. Ennek köszönhetően, a területiális jelleggel rendelkező szerzői oltalom egyszerre univerzálisnak is tekinthető, hiszen a mozaikszerű oltalom majdnem az egész világot lefedi.

² Kur, Anette; Maunsbach, Ulf, *Choice of Law and Intellectual Property*, Oslo Law Review, 6. kötet, 2019/1, 43-61. o., 44. o. Ugyanezen a véleményen ld. Lundstedt, Lydia, *Territoriality in Intellectual Property Law*, Holmbergs, Malmö, 2016, 87-88. o., Boytha György, *Viszonosság a nemzetközi szerzői jogban*, Jogtudományi Közlöny, 1967/9, XXII. új évfolyam, 538-549. o., 543. o.

³ Boytha György, *A szerzői jog és az iparjogvédelem összefüggései*, Jogtudományi Közlöny, XXIII. új évfolyam, 1968/11-12, 594-602. o., 598. o. Vö. Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfi Péter, Vékás Gusztáv, *Polgári jog - Szerzői jog és iparjogvédelem*, ELTE Kiadó, Budapest, 2017, 30. o.

⁴ Kur - Maunsbach, 44-45. o.

⁵ Dickinson, Andrew, *The Rome II Regulation: the law applicable to non-contractual obligations*, Oxford University Press, 2010, 458. o.

⁶ Pontosabban a Berni Unió, valamint a Berni Egyezmény 5. cikkében szabályozott alakszerűségi tilalmat átvevő nemzetközi szerződések (mint amilyen például a TRIP-megállapodás is) részes államaiban.

A második fejezet utolsó nagy témája a 8. cikkben szabályozott, a szerzői jogi jogsértésekre vonatkozó különös kollíziós szabály elemzésével foglalkozik, négy fontosabb kérdéskör mentén. Ezek a szellemi tulajdon fogalmának definiálása, a *lex loci protectionis* kapcsolóelv elemzése, a 8. cikk (1) bekezdése alkalmazási körének a feltérképezése, valamint a jogválasztási szabadság tartalma és annak indokoltsága.

A dolgozat harmadik fejezete rátér a rendeletben megjelenő *lex loci protectionis* elv múltjára, azaz két fontos kérdésre keresi a választ: egyrészt, a Róma II rendelet 8. cikkébe foglalt kollíziós szabály szükséges volt-e az akkor hatályos EK-szerződés 65. cikke tükrében, másrészt pedig, hogy a közösségi jogalkotó eltérhetett-e volna a jelenleg elfogadott kollíziós szabálytól. A kérdésekre adott válaszok nem csak akadémiai jelentőségűek, hanem az esetleges *de lege ferenda* javaslatok halmazának a határait is megszabják. E kérdések megválaszolása céljából a harmadik fejezet három részre osztható.

A harmadik fejezet második alfejezete azt próbálja megfejteni, hogy a területi jelleg a szerzői jog lényeges tulajdonsága-e. Igenlő válasz esetén ugyanis a *lex loci protectionis* elvre épülő szabályt csakis olyan kollíziós szabállyal lehetne helyettesíteni, amely ahhoz hasonlóan figyelembe veszi a jogág területi jellegét. Tekintettel a területiség megvédésére számtalanszor felemlített történelmi érvekre, és teljes mértékben egyetértve Boytha György azon kijelentésével, miszerint a szerzői jog lényege, funkciói, jelentősége csak történetének figyelembevételével érthetőek,⁷ a harmadik fejezet második alfejezete röviden áttekinti a szerzői jog történetét. Azt követően az alfejezet összefoglalja a területi jelleg jogi természetét elemző legfőbb szakirodalmi véleményeket, arra keresve a választ, hogy a területi jelleg a szerzői jog lényeges tulajdonsága-e.

A harmadik fejezet harmadik alfejezete azt vizsgálja, hogy az Európai Unió vagy a tagállamai által vállalt nemzetközi szerződések „rákényszerítették-e” a közösségi jogalkotót a *lex loci*

⁷ Boytha György ezen véleményét Gyertyánfy Péter idézi. Ld. Gyertyánfy Péter, *Aki vetett minden szellel*, Magyar Szemle. Új folyomány, XXIV. évfolyam, 2015/7-8. Letölthető http://www.magvarszemle.hu/cikk/aki_vetett_minden_szellel. (letöltés időpontja: 2020.05.22.)

protectionis szabály elfogadására és a jogválasztási szabadság kizárására, illetve, hogy a jövőre nézve megkötik-e az uniós jogalkotó kezét. A kérdésre adandó válasz három lehetséges helyzethez vezethet.

Az első változat szerint az Európai Uniót kötelező nemzetközi szerződések tartalmazzak kollíziós jogi szabályt, amely közvetlen vagy közvetett módon bizonyos kollíziós szabály elfogadására kényszeríti az Európai Uniót, és a 8. cikkbe foglalt *lex protectionis* szabály csupán megerősíti a nemzetközi egyezményekben meghonosult kollíziós szabályt. Ebben az esetben az uniós jog tiszteletben tartja ugyan a releváns nemzetközi szerződések előírásait, viszont a 8. cikk teljesen szükségtelen,⁸ megszegve ezáltal az EK-Szerződés 65. cikkébe foglalt szükségességi kritériumot.

A második változat szerint, a nemzetközi szerződések nem a *lex protectionis*-t, hanem egy másik kollíziós szabályt írnak elő, például a *lex originis*-t vagy a *lex fori*-t. Ez viszont azt is maga után vonja, hogy az uniós jog ellentmond az Unió, valamint a tagállamai által is aláírt és ratifikált nemzetközi egyezményeknek.

A harmadik, és az uniós jog szempontjából optimális esetben a nemzetközi szerződések nem tartalmazzak kollíziós szabályokat, ezért a 8. cikkben foglalt *lex loci protectionis* elv nem sérti az Unió nemzetközi jogi vállalásait, hanem a többi feltétel teljesítése esetén, egyenesen hozzájárul a szerzői jogot jellemző kaotikus nemzetközi magánjog tisztázásához,⁹ és ezáltal a belső piac megfelelő működéséhez is szükségesnek tekinthető.

⁸ Ugyanezen a véleményen Matulionytè, Rita, *Law Applicable to Copyright. A Comparison of the ALI and CLIP Proposals*, Edward Elgar, Cheltenham, Egyesült Királyság - Northampton, MA, Amerikai Egyesült Államok, 2011, 34. o.

⁹ Vö. Boschiero, Nerina, *Infringement of Intellectual Property Rights. A Commentary on Article 8 of the Rome II Regulation* in Volken, Paul; Bonomi, Andrea [szerk.], *Yearbook of Private International Law, Vol. IX*, Sellier European Law Publishers, 2008, 87-113. o, 94. o. Hasonló véleményen ld. Drexl, Josef, *The Proposed Rome II Regulation: European Choice of Law in the Field of Intellectual Property*, in Drexl, Josef; Kur, Anette [szerk.], *Intellectual Property and Private International Law – Heading for the Future*, Hart Publishing, Oxford és Portland, Oregon, 2005, 151-176. o., Metzger, Axel, *Article 8: Infringement of Intellectual Property Rights*, in Magnus, Ulrich; Mankowski, Peter [szerk.], *European Commentaries on Private International Law. Volume 3 Rome II Regulation - Commentary*, Verlag Dr. Otto Schmidt, 2019, 298-327. o, 300. o.

Végül pedig, a fejezet negyedik alfejezete az EK-Szerződés 65. cikkében foglalt szükségességi kritérium betartását vizsgálja, arra keresve a választ, hogy a Róma II rendelet 8. cikkébe foglalt kollíziós norma szükséges volt-e a belső piac megfelelő működéséhez.

Ahhoz, hogy a belső piac megfelelő működéséhez egységes kollíziós szabályokra szükség legyen, fenn kell állnia a *forum shopping* veszélyének. E veszély fennállásának a megállapításához a dolgozat négy kritériumot vizsgál meg: a rendelet elfogadásakor hatályos joghatósági szabályok megteremtették-e a különböző nemzeti bíróságok közötti válogatás lehetőségét, a tagállamok anyagi szerzői joga között jelentős különbségek találhatók-e, a tagállamok kollíziós normái is jelentősen eltértek-e egymástól, a belső piac megfelelő működése szükségessé tette-e az uniós, azaz a közösségi intézmények közbenjárását.

Ezeket szem előtt tartva, a 3. fejezet negyedik alfejezete megvizsgálja a szerzői jogot érintő közösségi joghatósági szabályokat, pontosabban a Brüsszel I rendelet vonatkozó normáit, és röviden összefoglalja a Bíróságnak a joghatósági szabályok értelmezését megvalósító releváns joggyakorlatát. Figyelembe véve, hogy a joghatóság területén kidolgozott uniós joggyakorlat az alkalmazandó jogra vonatkozó uniós jogforrások értelmezésére is hatással lehet, az elemzés kitér a Róma II rendelet elfogadását követő releváns joggyakorlat ismertetésére is.

Ezt követően, az alfejezet megvizsgálja a tagállamok anyagi szerzői jogának a harmonizáltságát abból a célból, hogy összefoglalhassa az anyagi jogok között fennálló legfontosabb különbségeket. Minél harmonizáltabb ugyanis az államok nemzeti joga, annál kisebb jelentőséggel bír a kollíziós jog, egészen odáig, hogy az egységesített szerzői jog esetén a nemzetközi jogi normák alkalmazása szükségtelen lenne.¹⁰ A tagállamok szerzői joga és a kapcsolódó jogok harmonizációja két szinten történik, beszélhetünk egyrészt a nemzetközi, másrészt pedig az uniós jogközelítésről. A 8. cikk szükségességének megállapításán túlmenően, ez a rész is röviden összefoglalja a Róma II rendelet utáni időszak szerzői jogi uniós jogharmonizációjának legfőbb jellemzőit, illetve az EU rövid és hosszútávú jogharmonizációs terveit is. Az uniós szerzői jogi *acquis* feltérképezése ugyanis hozzájárul a 8. cikk újragondolása szükségességének felméréséhez, valamint a megfelelő módosítási javaslatok kidolgozásához.

¹⁰ Trimble, Marketa, *The Multiplicity of Copyright Laws on the Internet*, Fordham Intellectual Property, Media and Entertainment Law Journal, 25. évfolyam, 2015/2, 339-405. o, 356. o.

Az alfejezet továbbá áttekinti a tagállamok szerzői jogát rendező kollíziós szabályok skáláját, befejezésül pedig választ keres arra a kérdésre, hogy a nemzetközi egyezmények figyelembevételével és a közösségi szerződések értelmében, valóban szükséges volt-e egy közösségi szintű kollíziós jogszabály elfogadása a belső piac működéséhez.

A dolgozat negyedik fejezete a rendelet jövőjét kutatja. Összefoglalja ezért a 8. cikk alkalmazásával kapcsolatba hozható legfontosabb kihívásokat, majd feltérképezi azokat az - elsősorban a szakirodalom és a joggyakorlat által kidolgozott javaslatokat, amelyek a *lex loci protectionis* elv digitális világgal való összeférhetetlenségéből származó kihívásokra próbálnak megoldásokat találni. Végül az így kapott megoldásokat röviden összehasonlítja két empirikus tanulmány eredményeivel.

A negyedik fejezetben javasolt megoldások két nagy kategóriába sorolhatók. A fejezet második alfejezete azokkal a javaslatokkal foglalkozik, amelyeknek az egységes szerzői jog kidolgozása áll a középpontjában. Ezek közül az egyik, kevésbé elterjedt, és jelenleg minden bizonnyal megvalósíthatatlan változata az egységes internetjog kidolgozása. A másik, az előzőnél valamivel nagyobb népszerűségnek örvendő javaslat az anyagi szerzői jog nemzetközi, valamint uniós szintű egységesítésén vagy erőteljes harmonizációján alapszik.

A javaslatok második kategóriája a kollíziós jogi, valamint a nemzetközi magánjogot is befolyásoló anyagi jogi megoldásjavaslatok széles skáláját foglalja magában, amelyeknek célja a *lex loci protectionis* elv teljes vagy részleges helyettesítése, legalábbis a szétterjedő deliktumok tekintetében. Szerkezetüket tekintve, három nagy csoportba sorolhatóak.

Az első csoportba tartoznak azok a kollíziós szabályok, amelyek egy olyan másik kollíziós szabállyal váltanák fel vagy egészítenék ki a *lex loci protectionis* elvre épülő kollíziós szabályt, amely egyetlenegy vagy nagyon kevés állam jogát jelölné meg alkalmazandó jogként. A második csoportba tartoznak azok a jogszabályok, amelyek jogi természetüket tekintve, anyagi jogi normának minősíthetők, viszont céljuk a kollíziós szabály által megjelölt jogok számának a csökkentése. Ezek az anyagi jogi normák rendszerint a károkozás vagy a kár fogalmát próbálják úgy meghatározni, hogy az egyetlenegy államhoz legyen köthető.

A harmadik csoportba tartoznak az összetett, integrált rendszerbe foglalt kollíziós szabályok. Ezek a javaslatok azonban nem csak az alkalmazandó jog meghatározására vonatkozó szabályokat fektetik le, hanem rendelkeznek a joghatósági, valamint a határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó szabályokról is. Az alkalmazandó jogot illetően pedig nem csak a deliktális felelősségre alapuló jogviszonyokra kínálnak alternatív megoldásokat, hanem a szellemi tulajdonjog minden aspektusával foglalkoznak. Mindazonáltal, a dolgozat keretei között csupán három szabály részletesebb áttekintésére és összehasonlítására kerül sor. Ezek a következők: az általános szabály, a szétterjedő deliktumokra vonatkozó különös szabály, valamint a felek jogválasztási szabadságát szabályozó rendelkezések. Közös tulajdonságuk, hogy a szétterjedő deliktumok esetén alkalmazandó jogot rendszerint többszörös kollíziós norma segítségével határozzák meg, amelyek célja megtalálni a jogvitával legszorosabb kapcsolatban levő állam jogát.¹¹

A dolgozatban bemutatott *soft law* típusú javaslatok¹² a következők:

- az American Law Institute által kidolgozott *Principles by American Law Institute* (ALI elvek)
- Kojima Ryu-t, Shimanami Ryo-t és Nagata Mari-t magába foglaló kutatócsoport által kidolgozott *Transparency Proposal on Jurisdiction, Choice of Law, Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Intellectual Property* címen (Transparency javaslat).
- a Koreai Nemzetközi Magánjogjogi Egyesület fémjelzésével ellátott *Principles by Korean Private International Law Association* (KOPILA elvek)
- a Koreai Nemzetközi Magánjogjogi Egyesület és a japán Waseda Egyetem Global COE Projekt résztvevőinek a közös javaslata - *Joint Proposal by the Members of the Private International Law Association of Korea and Japanese Waseda University Global COE Project* (Joint JK javaslat)
- az Európai Max Planck Csoport által kidolgozott *Conflict of Laws in Intellectual Property* című javaslata (CLIP javaslat)

¹¹ Kivételt képez ez alól a Transparency javaslat.

¹² A hat javaslat közül a jelen dolgozat megírásáig, öt véglegesült, egyik kidolgozása pedig folyamatban van.

- a Nemzetközi Jogi Egyesület Szellemi Tulajdonjogi és Nemzetközi Magánjogi Bizottsága által kidolgozandó *Guidelines: Intellectual Property in Private International Law* (ILA javaslat).

A negyedik fejezet utolsó alfejezete összefoglalja a fentebb felsorolt javaslatok előnyeit és hátrányait, majd két empirikus, a szerzői jogi deliktuális felelősségre vonatkozó nemzetközi magánjogi normák alkalmazásának gyakoriságát vizsgáló tanulmány segítségével újabb kihívásokra hívja fel a figyelmet.

3. A kutatás eredményei

A fentebb felvázolt tervhez híven, a dolgozat három fejezete megvizsgálta a Róma II rendelet 8. cikkébe foglalt kollíziós szabály „jelenét”, „múltját” és „jövőjét”. A kutatás eredményeiből levont legfontosabb következtetéseket alább, fejezetenként foglalom össze.

3.1. A második fejezet következtetései

A Róma II rendelet 8. cikkének elfogadását nem előzte meg részletes kutatás, valamint a kollíziós szabályra eső választás nem volt megfelelően alátámasztva és megindokolva. A Bizottság látszólag csupán a Hamburgi Csoport javaslatára hagyatkozva iktatta a rendeletbe a 8. cikkbe foglalt normát, azzal a céllal, hogy fenntartsa a *lex loci protectionis* általánosan elismertnek vélt elvét.

A modernnek ható másodlagos uniós jogforrás a szellemi tulajdonjogra vonatkozó kollíziós szabály tekintetében több szempontból is elavult és alkalmatlan. A territorialitás elvét szigorúan betartó kollíziós szabály hátrányai a szerzői jog több állam területére kiterjedő, valamint a szétterjedő deliktumok által történő megsértése által válnak nyilvánvalóvá. Az akár 180 különböző nemzeti jog párhuzamos, mozaikszerű alkalmazása előreláthatatlanná teszi a felek számára a jogvita kimenetelét, költségessé és időigényessé magát az eljárást, és nem

zárja ki az ellentmondásos döntések meghozatalát sem. A felek jogválasztási szabadságának a teljes korlátozása indokolatlan a modern nemzetközi magánjog vonatkozásában, és még rugalmatlanabbá teszi az amúgy is merev kollíziós szabályt.

3.2. A harmadik fejezet következtetései

A Róma II rendelet 8. cikkének elfogadása nem sérti az EU és a tagállamok által megkötött szerzői jogi nemzetközi szerződéseket. A szerződések ugyanis láthatóan nem tartalmaznak olyan kollíziós vagy anyagi jogi szabályokat, amely az uniós jogalkotót közvetlen vagy közvetett módon köteleznék egy bizonyos kollíziós szabály elfogadására. A szellemi tulajdonjog anyagi jogát szabályozó nemzetközi jogforrásokban található, kollíziós normára hasonlító rendelkezések nem foglalkoznak, legalábbis célzottan, a szellemi tulajdonjogok megsértésére alkalmazandó jogok meghatározására szolgáló nemzetközi magánjogi kérdésekkel és ezáltal egyáltalán nem, vagy csupán nagyon korlátozott mértékben befolyásolják a kollíziós jogot.

Az egyezményeket - beleértve tehát a Berni Egyezményt is - mindenféle általános és koherens nemzetközi magánjogi elv nélkül fogadták el. A szerződés megalkotói, úgy tűnik, egyszerűen nem számoltak azzal a lehetőséggel, hogy a kárt elszenvedő személy más állam bíróságaihoz fordul jogorvoslatért, mint amely államnak a területén a jogsértés bekövetkezett. Ezt a feltételezést elfogadva, a *lex fori* és a *lex protectionis* mindig egybeesett, megmagyarázva egyben az 5. cikk (2) bekezdésében található, az eljáró bíróság jogára utaló kifejezés pontatlanságát is.

Ugyanúgy, a Berni Egyezmény nemzeti elbánást szabályozó 5. cikk (1) bekezdésébe foglalt, jogi természetét tekintve, nem egy egyoldalú, csonka kollíziós szabálynak, hanem az idegenek jogállását rendező anyagi jogi normának tekinthető.¹³ Célja a külföldi művek szerzői számára,

¹³ Fentiman, Richard, *Choice of Law and Intellectual Property*, in Drexler, Josef; Kur, Anette [szerk.], *Intellectual Property and Private International Law – Heading for the Future*, Hart Publishing, Oxford és Portland, Oregon, 2005, 129-148. o., 134-135. o., van Eechoud, Mireille Marie Madeleine, *Choice of Law in Copyright and Related Rights*, Letölthető: <https://www.ivir.nl/publicaties/download/970.pdf>, (letöltés időpontja: 2020.03.09.), 107. o., Lucas, André, *Private International Law Aspects of the Protection of Works and of the Subject Matter of Related Rights Transmitted over Digital Networks*, 2001. január 30-31., 2-3. o. A nemzeti elbánást szabályozó rendelkezések idegenjog részét képező szabályként való értelmezésének lehetőségét Boytha György is felveti, alátámasztva olyan konkrét nemzeti jogi megoldásokkal, amelyek a nemzeti elbánás elvét szabályozó normák a *ius gentium*, avagy a *Fremderecht* részét képezik. A professzor végül elveti ezt a lehetőséget, és azt, hogy a Berni

a belföldi művek szerzőivel egyenlő feltételeket teremteni, miután a kollíziós szabály alkalmazandó jogként megjelölte az illető állam jogát. Következésképpen, a közösségi jogalkotó nem szegte meg a nemzetközi szerződésekben vállalt kötelezettségeit a Róma II rendelet 8. cikke elfogadása által.

A kutatásból nem derül ki egyértelműen, hogy a Róma II rendelet 8. cikkének elfogadása teljesítette-e az EK-Szerződés 65. cikkében előírt szükségességi kritériumot, azaz, hogy a kollíziós szabály elfogadása szükséges volt a belső piac megfelelő működéséhez. Mindazonáltal, a szakirodalom majdnem egyhangúan megegyezik abban, hogy a 8. cikk jelentős mértékben hozzájárul a szellemi tulajdon jog modern nemzetközi magánjogának a kialakításához.

Az elemzéséből ugyanakkor az is nyilvánvalóvá válik, hogy az Európai Unió tagállamai szerzői jogának a harmonizáltsági szintje nem teszi lehetővé a nemzetközi magánjog teljes mellőzését még azokban a jogviszonyokban sem, amelyek csak az Unió területére terjednek ki. A rendelet univerzális alkalmazásának elve pedig megerősíti ezt a következtetést.

Továbbá állítható, hogy a területi jelleg nem lényeges tulajdonsága a szerzői jognak. Ez a következtetés általában az automatikus oltalomnak örvendő szellemi tulajdonjogok esetén nyilvánvaló, amelyek mindenféle lajstromozási eljárás nélkül automatikusan jönnek létre a szerzői jog esetén a Berni Unió és a TRIPS-megállapodás minden részes államában.

Mindazonáltal, a joggyakorlatból és a szakirodalomban megjelenő *de lege ferenda* javaslatokból levonható az a következtetés, hogy a területi jellegről egyelőre sem az államok, sem az Európai Unió nem mond le, legfeljebb korlátozza annak szigorú alkalmazását. A területi jelleg ugyanis lehetővé teszi az államok számára, hogy saját kulturális és gazdaságpolitikai

Egyezmény 5. cikk (1) bekezdésében előírt szabályt inkább egyoldalú kollíziós szabálynak minősíti, azzal magyarázza, hogy az ilyen jellegű nemzeti „szabályok egyike sem tartalmaz különös szabályokat azoknak a külföldi szerzőknek a nemzeti elbánása esetleges korlátozásának a tartalmára vonatkozóan, akik a nemzeti jogszabályok által biztosított egyes kapcsolódó elvek alapján a nemzeti jog alapján védelemre jogosultak. Ha a jog egyáltalán alkalmazandó a külföldi szerzőkre, akkor az teljes mértékben, mindenféle megkülönböztetés vagy egyéb különös szabály nélkül alkalmazandó, mind a jogképesség terjedelme, mind az állampolgárok számára biztosított jogok tekintetében.” Boytha György, *Some Private International Law Aspects of the Protection of Authors' Rights*, Copyright 1988/24, 399-414. o., 404. o. (fordítás tőlem - L.R).

érdekeiket megőrizték és érvényesítették. Ebből is kifolyólag a *lex loci protectionis* elvnek a szétterjedő deliktumok esetén történő alkalmazásából származó hiányosságai orvoslására kidolgozott megoldási javaslatok közül csak azok tekinthetők megvalósíthatónak, amelyek a területi jelleg megőrzését és az anyagi jog teljes harmonizációjának a mellőzését indítványozzák.

3.3. A negyedik fejezet következtetései

A szerzői jog szétterjedő deliktumok által történő megsértéséből származó jogviszonyokra alkalmazandó jog meghatározását szolgáló nemzetközi magánjogi megoldásjavaslatok két nagy csoportba sorolhatók.

Az első csoportban található az egyszerű kollíziós szabályok, amelyek a *lex loci protectionis* elvre alapuló szabályt egyetlen olyan kollíziós szabállyal kívánják helyettesíteni vagy kiegészíteni, amely egyetlen, vagy csak néhány állam jogát jelöli meg alkalmazandó jogként. Ugyancsak ebbe a kategóriába tartoznak azok az anyagi jogi szabályok is, amelyek a több állam területére kiterjedő vagy szétterjedő káreseményt egyetlen állam területére próbálják szűkíteni. Az ebbe a kategóriába tartozó megoldások rendszerint egyszerűek és a *lex loci protectionis* elvnél előreláthatóbban megjelölik az alkalmazandó jogot. Legfőbb hátrányuk viszont, hogy a legtöbb esetben egyoldalúan érvényesítik a jogvita valamelyik felének az érdekeit.

A második csoportba tartoznak a többtényezős kollíziós szabályok. A dolgozat hat *soft law* típusú javaslat deliktuális felelősségre vonatkozó nemzetközi magánjogi szabályait vizsgálta. A megvizsgált többtényezős kapcsoló elvek rugalmassága lehetővé teszi ugyan az eljáró bíróság számára, hogy az egyedi esetek igényeinek megfelelő igazságos döntéseket hozzon, viszont hátránya a szabályok bonyolultsága. Ezek sok esetben előreláthatatlanná teszik a felek számára a konkrétan alkalmazandó jogot és ezáltal a jogvita kimenetelét. Az utóbbi javaslatok hátrányainak az enyhítésére a javaslatok szerzői a kollíziós szabályok joghatósági és végrehajtási szabályokkal való összehangolását ajánlják.

A két empirikus tanulmány eredményeiből kiderül, hogy a tökéletes kollíziós szabályok kidolgozása sem oldaná meg a szerzői jogok digitális környezetben való használatából származó problémákat, ugyanis a felek a legtöbb esetben nem élnek a több állam jogát érintő jogok megsértéséből származó károk megtérítését szolgáló jogorvoslati lehetőségeikkel, ugyanis előnyösebb számukra a saját államuk bírósága előtt az abban az országban bekövetkezett kár megtérítésére korlátozni a követeléseiket. Ráadásul, az esetek meghatározó részében, a bíróságok is eltekintenek a jogviták nemzetközi magánjogi aspektusaitól, és hallgatólagosan a fórum jogát alkalmazzák.

3.4. Az ötödik fejezet következtetései

A fenti konklúziók alapján elmondható, hogy a Róma II rendelet 8. cikkében foglalt kollíziós szabály megreformálása úgy, hogy a szétterjedő deliktumokból származó szerzői jogi jogviszonyokra alkalmazandó jog meghatározása is megfeleljen a rendelet által felállított előreláthatóság, költséggazdaságosság és a jogbiztonsággal összeegyeztethetőség kritériumainak, csak azoknak a megfelelő joghatósági és az ítéletek végrehajtására vonatkozó szabályokkal való összehangolása alapján valósítható meg.

A két empirikus tanulmány rávilágít ugyanakkor arra is, hogy elenyésző azoknak a tanulmányoknak a száma, amelyek a tagállamok bírósági gyakorlatának a jellemzőit felméri, értelmezik és a megfelelő információkkal segítik a jogforrástervezetek kidolgozását. Ilyen típusú kvantitatív és kvalitatív kutatások hiányában lehetetlen a megfelelő nemzetközi magánjogi normák kidolgozása, hiszen a pusztán elméleti síkon megalkotott javaslatok sokszor nem is azoknak a problémáknak tulajdonítanak relevanciát, amelyek a gyakorlatban a leggyakoribbak és legégetőbbek.

Mindazonáltal elmondható, hogy a nemzetközi magánjogi szakirodalom a szerzői jog internetes közegben történő megsértéséből származó jogviszonyokra alkalmazandó jog meghatározását szolgáló kollíziós szabály megalkotására egy rugalmas, de egyben egyszerű megoldást keres. A kutatás alapján úgy gondolom, hogy az uniós nemzetközi magánjogban erre két változat képzelhető el.

Az első változat a szerzői jogi, interneten bekövetkező káresemények egyetlen állam területén történő lokalizálását feltételezi úgy, hogy a *lex loci protectionis* elv alkalmazása nyomán csupán egyetlenegy állam jogának az alkalmazására kerüljön sor. Az uniós *acquis* áttekintése alapján arra következtethetünk, hogy ez a hely a legnagyobb valószínűséggel, a károkozó cselekmény származásának a helye lenne. Előnyei közé sorolható az egyszerűsége, legfőbb hátrányai közé pedig az, hogy sok esetben körülményes vagy teljesen lehetetlen lokalizálni a károkozó cselekmény származási helyét.

A második, nem eleve kizárandó megoldás a Róma II rendelet 8. cikkének a kiegészítése egy különös, a szétterjedő deliktumokra vonatkozó többtényezős kapcsoló szabállyal. Ez a megoldás egyúttal értelemszerűen bonyolulttá is teheti a szabályozást. Ezért kiindulópontként azt lenne elsődlegesen érdemes megvizsgálni, hogy a 4. cikkben foglalt általános szabály alkalmazható lehet-e erre a célra. Úgy gondolom, hogy amennyiben az uniós jogalkotó ebben az irányban keresné a megoldást, a Róma II rendelet általános szabályának a 8. cikk különös szabályaként való alkalmazása, ha nem is az optimális, de valószínűleg az egyik legkevésbé rossz megoldást jelenthetné. Ezt a feltételezést egyrészt azzal indokolom, hogy a tagállamok bíróságainak már volt alkalmuk megismerni és alkalmazni a 4. cikk rendelkezéseit, és így talán a komplexitása is kevésbé elrettentő. Másrészt pedig az is említésre méltó, hogy a 4. cikk kapcsoló szabályai nem térnek el nagy mértékben a hat *soft law* javaslat különös szabályának a kapcsoló tényezőitől sem.

Végül pedig, de annál nagyobb meggyőzőséssel, úgy gondolom, hogy a Róma II rendelet 8. cikkének az esetleges megreformálása elképzelhetetlen a szigorú területiség enyhítése, valamint a jogválasztási szabadság tilalmának az újragondolása nélkül.

5. A jelölt tudományos publikációi

- *Bevezetés a szellemi alkotások jogába*, In: Vallasek Magdolna, Kokoly Zsolt, Kis Réka, *Román szerzői jog*, Forum Iuris, Kolozsvár, 2019, 3-21. o.
- *Szerzői jog és nemzetközi együttműködés*, In: Vallasek Magdolna, Kokoly Zsolt, Kis Réka, *Román szerzői jog*, Forum Iuris, Kolozsvár, 2019, 23-35. o.
- *Szerzői jog az Európai Unióban*, In: Vallasek Magdolna, Kokoly Zsolt, Kis Réka, *Román szerzői jog*, Forum Iuris, Kolozsvár, 2019, 119-154. o.

- *Decizia CIJ din 27 iunie 1986, Cauza privind activitățile militare și paramilitare în Nicaragua și împotriva acesteia (Nicaragua c. Statele Unite ale Americii)*, In: Fábrián Gyula; Dănilă, Gabriela; Kis Réka; Lészai Orsolya; Păcuraru Cantemir, *Hotărâri importante din jurisprudența Curții Internaționale de Justiție*, Hamangiu, Bukarest, 2019, 157-258. o.
- *Decizia CIJ din 16 aprilie 2013, Diferend frontalier (Burkina Faso c. Niger)*, In: Fábrián Gyula; Dănilă, Gabriela; Kis Réka; Lészai Orsolya; Păcuraru Cantemir, *Hotărâri importante din jurisprudența Curții Internaționale de Justiție*, Hamangiu, Bukarest, 2019, 461-502. o.
- *Unele considerații privind principiul lex loci protectionis consacrat prin articolul 8 al Regulamentului Roma II*, In: Veress Emőd [szerk], Sapiientia Iuris, C.H. Beck, Bukarest, 2018, 33-48. o.;
- *Az EU kompetenciája a szerzői jog területén*, Acta Sapientiae Universitatis 2017/2, 279–296. o.
- *Protecția triumghiulară a drepturilor omului în Uniunea Europeană*, Noua Revistă de Drepturile Omului, 2017/3, 29-39. o.
- *Drama „noului public” sau critica jurisprudenței CJUE privind comunicarea publică a creațiilor intelectuale prin furnizarea de hiperlinkuri*, Studia Iurisprudentia UBB, 2017/3, 83-102 o.
- *Mandatul european de arestare - un instrument juridic apt să înlocuiască extrădarea? Analiză din perspectiva drepturilor omului*, www.asdcdo.org, 2010.
- Alexandru-Virgil Voicu, Kis Réka: *Relevant Aspects Concerning the Legal Protection of Sports Creations in the European Union*, International Sports Law Review Pandektis 2017/12., 1-2 kötet, 93-102 o.
- Alexandru-Virgil Voicu, Kis Réka: *Arguments for Promoting the Right to Practice Sports as a Fundamental Right*, *New Prospects of Sport Law*, YR Publishing CO, Seoul, Korea, 2013, 275-291. o.
- Alexandru-Virgil Voicu, Kis Réka: *O introducere în dreptul afacerilor sportive din România / A sport üzleti joga*, Acta Universitatis Sapientiae - The International

Scientific Journal of Sapientia Hungarian University of Transylvania. Scientia Iuris, 2013/1-2, 6-11 o.

- Alexandru-Virgil Voicu, Kis Réka: *Arguments for Promoting the Right to Practice Sports as a Fundamental Right*, In: *Efficiency of Legal Norms* konferenciakötet, Hamangiu kiadó, Bukarest, 2012, 417-427. o;
- Alexandru Virgil Voicu, Kis Réka: *A házasságon kívüli együttélés elmaradt szabályozása az új Polgári törvénykönyvben*, Scientia Iuris Román-Magyar Jogtudományi Közlöny 2012/1-2, 24-36 o;
- Alexandru-Virgil Voicu, Kis Réka: *The Civil Liability of Teachers and Trainers for the Acts of the Under-Age Sportsmen*, from the Perspective of the New Civil Code of Romania, The International Sports Law Journal 2011/3-4, 173-175. o., Hága, 2011
- Alexandru-Virgil Voicu, Kis Réka: *Problematica răspunderii civile delictuale cu privire la răspunderea cadrului didactic și antrenor pentru faptele comise de sportivul minor din perspectiva aplicabilității prevederilor Noului Cod Civil România*, Studia Universitas Babes-Bolyai, vol. 2011/4, p. 147-153.